

Uit: J.B.A.M. Brabers, De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Katholieke Universiteit Nijmegen, 1923-1982.

Katholieke Universiteit Nijmegen, Gerard Noodt Instituut 1994.

[...]

De eerste keer dat de faculteit besloot een niet-katholiek voor te dragen voor benoeming (het betrof Van der Kwast en het was, overigens, twintig jaar na de eerste niet-katholiek aan de universiteit)¹ kan met recht en rede een historisch moment genoemd worden; het gebeurde uitgerekend in dezelfde vergadering waarin een half uurtje later het canoniek recht definitief uit het curriculum zou worden geschrapt. Die zitting kreeg aldus een waar doorbraak-karakter. Desalniettemin voltrok dat alleszins opmerkelijke feit zich in welhaast volledige stilte. Aan de benoemingscommissie, bestaande uit Duynstee, Van Agt en Jonkers, had Van der Kwast keurig laten weten geen godsdienst te belijden, maar de commissie had geen reden gezien dat in het eindrapport te vermelden. Daarom werd er tijdens de bewuste faculteitsvergadering van 29 januari 1971 aanvankelijk met geen woord over gerept. Pas toen was besloten de voordracht door te zenden en Duynstee de hamer al had laten vallen, informeerde Van der Grinten volledigheidshalve nog even naar de godsdienstzin van Van der Kwast. Ofschoon het antwoord van Duynstee hem niet beviel, achtte Van der Grinten, mede gelet op de marginale plaats van de forensische psychiatrie in het curriculum, het niet nodig de besprekingen te hervatten. Hij vroeg wel met klem om in de toekomst de godsdienstige gezindheid van de kandidaten, of juist het ontbreken daarvan, in de eindvoorstellen te vermelden.

Daarna leek het hek plotseling van de dam, want twee weken later reeds werd in de persoon van Dessaur de tweede niet-katholiek voorgedragen. Dessaur stamde uit een joodse familie doch beleed geen geloof, hetgeen ditmaal, naar de wens van Van der Grinten, wel in het eindrapport was te lezen. De benoemingscommissie (opnieuw bestaande uit voorzitter Duynstee, Van Agt en Jonkers) was sterk geporteerd voor Dessaur. Het drietal had haar zonder aarzeling verreweg de beste kandidaat gevonden; sterker, zelden eerder was iemand met zoveel enthousiasme voorgedragen. De commissie nam meteen een voorschot op de in het verschiep liggende fundamentele discussie over de toetreding van opnieuw een niet-katholiek tot de faculteitsgeleerden - bovendien in een dergelijk kort tijdsbestek - door ten overvloede te vermelden, dat Dessaurs kwaliteiten hoe dan ook

---

¹In alle andere faculteiten, die der theologie uitgezonderd, waren al niet-katholieken benoemd. Bij scheikunde waren zelfs vijf van de dertien hoogleraren niet-katholiek.

doorslaggevend dienden te zijn. Om de eventuele oppositie de wind uit de zeilen te nemen, had de commissie Dessaur verzocht expliciet te laten weten geen enkele moeilijkheid in haar relaties met de katholieke collega's te verwachten. Daaraan had zij gehoor gegeven en ook dat werd in het rapport vermeld. Nochtans zou Dessaur's benoeming met de nodige moeilijkheden gepaard gaan; haar niet-katholieke achtergrond speelde daarbij echter geen enkele rol.

De discussie voorafgaand aan haar benoeming handelde evenmin over het feit dat Dessaur de eerste vrouw in de geschiedenis was die tot de faculteit zou toetreden.² Het stond weliswaar vast dat Dessaur, een in het Westen des lands opgegroeide joodse vrouw, recent gescheiden bovendien, een vreemd en in ieder geval een nieuw element zou betekenen in de faculteit, dat katholieke en van oudsher ietwat stoffige collectief van keurig getrouwde mannen aangevuld met een enkele priester, maar de benoemingscommissie wilde kennelijk niet langer te zeer aan een dergelijk bezwaar tillen. Overigens betekkende de voordracht, ofschoon tekenend voor de ruimer wordende opvattingen, achteraf nauwelijks een breuk in de geschiedenis. Dessaur zou lange tijd de enige vrouw onder de hoogleraren zijn; pas in 1987 kreeg zij gezelschap van Hammerstein, die bijzonder hoogleraar personen- en familierecht werd. Een ideëel (in de zin van vrouwenemancipatorisch) motief had de benoemingscommissie bij de voordracht-Dessaur zeker niet gehad.

Maar de commissie was zich er niet van bewust dat Dessaur nog een andere kwaliteit bezat, die haar des te minder aan de klassieke profielschets van een hoogleraar/lector aan de juridische faculteit deed beantwoorden. Onder het pseudoniem Andreas Burnier genoot zij sinds het midden van de jaren zestig bekendheid als schrijfster van ondermeer de romans *Een tevreden lach*, *Het jongensuur*, *De huilende libertijn* en de verhalenbundel *De verschrikkingen van het noorden*. Daarin (en in verspreid gepubliceerde artikelen) brak zij een literaire lans voor de feministische idealen en stak zij haar homoseksualiteit niet onder stoelen of banken. Andreas Burnier had in 1971 reeds in brede (dus niet alleen in feministische en literaire) kring furore gemaakt; zo had zij een debuut-prijs gewonnen, was ze lid van de P.E.N., lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, lid en plaatsvervan-

---

²De juristen waren ook daarmee aan de rijkelijk late kant: bijna twintig jaar eerder was in de figuur van de classica en linguïste Christine A.E.M. Mohrmann al de eerste vrouwelijke hoogleraar aan de universiteit verschenen. Even voor Dessaur was Willy Hammerstein als stafid in de sectie burgerlijk recht opgenomen, maar dat was minder baanbrekend geweest omdat zij als wetenschappelijk ambtenaar behoorlijk lager in de facultaire hiërarchie fungeerde dan Dessaur als lector en toekomstig hoogleraar zou gaan doen.

gend voorzitter van de sectie Letteren van de Raad voor de Kunst, maar bijvoorbeeld ook recensente voor het *Algemeen Handelsblad* en *Het Parool*. En zo had zij op het eind van de jaren zestig voor de AVRO-televisie een viertal uitzendingen als interviewer verzorgd van het programma *Literaire Ontmoetingen* (met o.a. W.F. Hermans, Gerrit Kouwenaar, Jacques Hamelink en de nabestaanden van E. de Perron).

Ofschoon het dus niet ondenkbaar is dat ook een enkel faculteitslid van Dessaur's homoseksualiteit en haar literaire alter ego op de hoogte was, verkeerden kopstukken als Van der Grinten en Duynstee in ieder geval tot na het gereedkomen van de voordracht hierover in het ongewisse. Zij hadden weliswaar een brede algemene belangstelling, maar die strekte zich toch niet uit tot de schone kunst der letteren en zeker niet tot de onderwerpen waarover Burnier placht te schrijven. Zelf had Dessaur, noch in haar curriculum vitae, noch tijdens haar gesprekken met de benoemingscommissie, gewag gemaakt van haar 'vrijtijdsbesteding'.³ Naar alle waarschijnlijkheid pas op de dag voorafgaand aan de faculteitsvergadering van 16 februari 1971 (waar de voordracht-Dessaur op de agenda stond) drong de link tussen Dessaur en Burnier tot Duynstee door.

Meer nog dan voorheen was het nu evident dat met een benoeming van Dessaur twee culturen met elkaar in wrijving zouden komen. Duynstees ruimdenkendheid werd met andere woorden op dat moment pas echt op de proef gesteld. Haar niet-katholiek-zijn en vrouw-zijn waren geen redenen geweest Dessaur niet voor te dragen, maar waren haar homoseksualiteit en haar voortrekkersrol in de feministische emancipatiestrijd dat wel?

Duynstee oordeelde, in een mengeling van heus liberalisme, chevalrie en bewondering voor zowel Dessaur's moed en persoonlijkheid (zelf hield hij er immers ook van in de con-tramine te zijn) als haar wetenschappelijke kwaliteiten, dat de benoeming gewoon door-gang moest vinden. Nu wilde het toeval (carnaval viel vroeg dat jaar), dat Van der Grinten, de potentieel grootste tegenstander van een benoeming van Dessaur, de week waarin de bewuste vergadering werd gehouden, genoot van een vakantie in Frankrijk; hij verkeerde daar in volledige onwetendheid van de jongste ontwikkeling. Het was een van de weinige

---

³Zo had zij in haar curriculum vitae alleen haar wetenschappelijke publicaties opgevoerd; Drieën-twintig jaar later deelde Dessaur aan de auteur mede, dat 'naar Leidse academische opvattingen (...) deze litteraire vrije-tijdsbestedingen (...) in het geheel niets met mijn functioneren als academi-ca en criminologe te maken(hadden)'; brief Dessaur d.d. 21-6-1994 gericht aan de auteur. Het was een begrijpelijke redenering, waar niets is tegen in te brengen. Anderzijds is het niet uit te sluiten, dat ook nog een andere, minstens zo begrijpelijke, reden een rol heeft gespeeld: wellicht wilde Dessaur, die gevlact was op de baan (zij was moeder van twee kinderen voor wie zij de kost moest verdienen), eenvoudigweg geen slapende honden wakker maken.

keren in zijn zesendertigjarig verblijf aan de faculteit, dat hij bij een vergadering verstek liet gaan. Ook andere hoogleraren van wie mocht worden verwacht dat zij een aandeel in de discussie konden hebben (maar dan ten faveure van Dessaur), zoals Van Wijnbergen en Van den Bergh, waren niet aanwezig. Volgens Duynstee viel, zodra hij het grote nieuws bekend maakte, bij de weinige wel ter vergadering aanwezigen de mond van verbijstering open. Wellicht waren zij inderdaad te verbouwereerd om te reageren, want uit de notulen blijkt niets van een noemenswaardige discussie; verstoken van ieder tegenspel loodste Duynstee de voordracht moeiteloos door de vergadering.

Het pleit was echter nog niet geheel beslecht. Tijdens de volgende faculteitsvergadering, een maand later, stelde de inmiddels teruggekeerde Van der Grinten, die op het nieuws van Dessaur's homoseksualiteit en haar literaire activiteiten ontzet had gereageerd, dat hij de voordracht 'betreurde'. Hij zag niet alleen de eenheid van de faculteit bedreigd, maar had ook morele bezwaren tegen de komst van een lesbisch feministe, die bovendien met haar geaardheid en overtuiging te koop liep en daarmee het aanzien van de faculteit dreigde te beschadigen. Noch over Dessaur's niet-katholiek-zijn, noch over haar vrouw-zijn werd gesproken. Eigenlijk wilde Van der Grinten de voordracht alsnog openbreken, maar daarvoor was het, naar het oordeel van Duynstee en de meerderheid van de faculteit, te laat. We kunnen slechts speculeren over de vraag hoe die eerdere vergadering, van 16 februari, zou zijn verlopen indien Van der Grinten wel aanwezig was geweest. Het had in ieder geval een interessante krachtmeting tussen hem en Duynstee opgeleverd en het vermoeden lijkt gerechtvaardigd dat Dessaur haar benoeming voor een belangrijk deel te danken had aan het feit dat het carnaval juist in die dagen gevierd werd.

Ook tegenover het College van Bestuur (toen nog universiteitsbestuur geheten) wierp Duynstee zich op als beschermheer van Dessaur. Het College van Bestuur werd geacht de voordracht met een aanbeveling door te zenden naar het Stichtingsbestuur, waarbij kardinaal Alfrink het 'nihil obstat' diende te verlenen. Aanvankelijk speelde zich een soort comedy of errors af. Men was ook in bestuurskring - nog in maart - niet op de hoogte van Dessaur's alter ego (Duynstee had er op zijn beurt tegenover het bestuur geen melding van gemaakt). Was het bij een benoeming van een katholiek gebruikelijk om bij de pastoor inlichtingen over de persoon in kwestie in te winnen, ditmaal moest men naar een alternatief zoeken. Dat werd gevonden in Dessaur's Leidse leermeester Nagel, die werd gevraagd om nadere informatie omtrent haar 'zedelijk en maatschappelijk gedrag'. Zodra Duynstee dit via Nagel ter ore kwam, liet hij, waarschijnlijk in de veronderstelling dat het

bestuur een bevestiging van Dessaur's homoseksualiteit zocht, terstond zijn afkeuring merken. Het was een 'buitengewoon ongelukkige stap', zo liet hij aan het universiteitsbestuur weten, die niet gezet had mogen worden zonder vooroverleg met de faculteit. Voor de positie van Dessaur kan het belang van zo'n krachtig belangenbehartiger als Duynstee (die haar 'buitengewoon charmant en uitermate kundig' noemde) nauwelijks overschat worden. Maar hij wond zich op dat moment voor niets op, want het bestuur had met zijn vraag aan Nagel geen bijbedoeling gehad. Bovendien besloot het bestuur, toen het begin april eenmaal wel was ingelicht over Dessaur's homoseksualiteit en haar letterkundige productie (secretaris Hageman was ermee op de proppen gekomen), kardinaal Alfrink nadrukkelijk kenbaar te maken, dat zowel de faculteit als het bestuur zelf positief over een benoeming gestemd was. In de notulen van de bestuursvergaderingen is niets van een felle discussie voorafgaand aan dat besluit te merken. Niettemin is later aan Dessaur verteld, dat er wel degelijk sprake was geweest van heftige meningsverschillen. Naar het schijnt, werd zelfs een hoogleraar Nederlandse letterkunde van de Katholieke Universiteit als 'getuige-deskundige' erbij geroepen. Deze moest, aldus Dessaur, 'plechtig verklaren dat de auteur Andreas Burnier geen producent van 'pornografie' was ...'. Kennelijk had men toch ook in bestuurskringen last van homofobie en onbegrip. Bovendien geeft een en ander te denken over de vertrouwdeheid die ook daar bestond met de Nederlandse letteren. Immers, een enigszins belezen persoon had wel geweten dat Burnier een achtenswaardig literator was. Al met al was in de persoon Dessaur een bonte schakering aan eigenschappen verenigd (vrouw, gescheiden, randstedelinge, joods, homoseksueel, feministe) die haar ongehoord sterk deed afwijken van het oude patroon in de faculteit. Had na haar benoeming (kardinaal Alfrink had geen reden gezien die tegen te houden) de te verwachten botsing tussen twee culturen daadwerkelijk plaats? Het viel allemaal wel mee. Toen de gemoederen waren bedaard, werd Dessaur's contact met de meeste collega-hoogleraren op zijn minst afstandelijk-vriendelijk en met sommigen zelfs hartelijk. Slechts een enkeling, met name Van der Grinten, bleef opmerkelijk afwerend. Ondanks al zijn pragmatisme bleek hij op dit vlak toch enggeestiger dan Duynstee. Overigens had Dessaur, een individualiste met een krachtige persoonlijkheid, met de meeste collega's weinig van doen omdat zij zich hoofdzakelijk bewoog in de betrekkelijke afzondering van het Criminologisch Instituut. Niettemin sloot zij zich op het sociale vlak niet af en werd zij omgekeerd evenmin buitengesloten. De amicale faculteitsavondjes, bij toerbeurt bij de hoogleraren aan huis, bezocht zij trouw. Het moet een merkwaardige aanblik hebben gegeven: de vrouw des huizes serveerde koffie en taartjes, alcoholica en hartige hapjes om zich vervolgens bescheiden in

een ander vertrek terug te trekken, terwijl Dessaur met de heren achterbleef om naar een wetenschappelijke inleiding te luisteren (zelf leverde zij regelmatig een bijdrage) en te discussiëren.

De voornaamste weerstand tegen haar persoon ondervond zij dan ook buiten de strikte werkkring. Enkele echtgenotes van hoogleraren (niet alleen uit de juridische faculteit) hadden al direct na de benoeming aangekondigd, dat ze nooit op avonden of diners zouden verschijnen waar ook Dessaur's vriendin aanwezig was. Kennelijk was dat een effectief dwangmiddel, want van officiële zijde kreeg Dessaur te horen, dat zij zich bijvoorbeeld bij gemengde Senaatsdiners niet door haar vriendin kon laten vergezellen. Veel problemen had zij daar niet mee. Anderszins was zij niet genegen een knieval te maken door 'als een soort pseudo-priester' solitair naar zulke sociale bijeenkomsten te gaan. Zodoende meed zij dergelijke avonden; een oplossing waarmee 'iedereen blij (was)'. Bij de gewone academische bijeenkomsten daarentegen liet zij haar gezicht wel regelmatig zien.

Al met al werd Dessaur's niet-katholieke achtergrond ten tijde van haar benoeming volledig in de schaduw gezet door haar andere hoedanigheden. Toch was het het enige aan haar klevend etiket dat wellicht van belang was voor de manier waarop zij als wetenschapper fungeerde. Dessaur, die al snel tot de meest vooraanstaande criminologen in Nederland werd gerekend, stond net als haar leermeester Nagel een ethisch-neutrale, strikt empirische beoefening van de criminologische wetenschap voor. Het was een benadering die geen enkele verwantschap vertoonde met die van haar voorganger, de priester-geleerde Jonkers, en die een einde maakte aan een van de laatste residuen van wetenschapsbeoefening met een katholieke invalshoek in de faculteit. Aan de andere kant was het opvallend hoezeer Dessaur over een aantal ethische problemen in gelijke zin dacht als haar katholieke collega's. Wars van een van de axioma's van het feminisme, sprak zij zich regelmatig uit tegen een vrije abortus provocatus. En zo veroorzaakte haar artikel in *Delikt en delinkwent* uit 1986, waarin zij euthanasie (en abortus) op morele gronden veroordeelde en betoogde dat voorstanders van actieve euthanasie in de greep waren van een totaal verkeerde ideologie, naar bekend grote commotie, met name in kringen die zich als vooruitstrevend pleegden te afficheren en die Dessaur graag tot de hunnen rekenden. De overeenkomsten tussen de katholieke ethiek en die van Dessaur berustten echter op toeval; de ideeën spoorden, maar hadden verschillende oorsprongen, zo gaf zij in een interview aan (interview met Wam de Moor in: *De Tijd*, 31-6-1986).

De wetenschapper-Dessaur, haar werk in het Criminologisch Instituut en haar capaciteiten, werd in het algemeen hogelijk geapprecieerd; zo fungeerde zij enige tijd als plaatsvervangend lid (voor Van der Grinten) van de universitaire onderzoekscommissie. En het was uitgerekend Dessaur aan wie, kort na haar benoeming tot hoogleraar, de eer te beurt viel om bij de viering van het tiende lustrum van de Katholieke Universiteit in 1974 de dies-rede uit te spreken. Daarin legde zij een voor haar typerende onafhankelijkheid aan de dag. Zij stelde ondermeer, dat in het toenmalige tijdsgewricht 'de pure wetenschap' bekneld raakte 'tussen de krachtige drang van industrie- en overheids- establishment om snel vlotte kennis en kneedbare jongens af te leveren, het gedram van de sociaal- bewegene om voor iedereen begrijpelijke en prettige taal te spreken, en de ultra-linkse pressie, die wil dat alles rechtstreeks in dienst staat van de ene ware gelijkheidsideologie'. Omwille van die laatste opmerking, die aan menig hoogleraar een besmukte glimlach zal hebben ontlokt, werd Dessaur door kritische studenten in het KU Nieuws, plotseling 'een typisch voorbeeld' genoemd 'van de in Nijmegen traditioneel heersende katholieke huichelarij'. Aldus kreeg zij nog een extra, en voor haar geheel nieuw, etiket opgeplakt. [...]